

УДК 378.091:613

 <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.111>**Олена Василюк** <https://orcid.org/0000-0003-2066-865X><https://orcid.org/0000-0003-1821-347X>

аспірантка кафедри інноваційних технологій

з педагогіки, психології та соціальної роботи

ЗВО «Університет імені Альфреда Нобеля»,

вул. Січеславська Набережна, 18, Дніпро, Україна, 49008

o.m.vasyliuk2021@gmail.com

Психодіагностичні детермінанти (критерії) визначення рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови

У сучасній вищій школі пріоритетне місце займає компетентнісний підхід, який відіграє важливу роль у концептуальних змінах, що відбуваються у галузі освіти. Майбутній висококваліфікований фахівець, який засвоїв освітню програму, повинен мати низку компетентностей, що відповідають певним видам діяльності. Серед них — здоров'язбережувальна компетентність педагога як інтегративна професійно-особистісна якість, що забезпечує охорону життя та здоров'я, формування культури здорового й безпечного способу життя суб'єктів освітнього процесу. В умовах євроінтеграції освітнього середовища особливої значущості набуває діяльність викладача іноземної мови, яка орієнтована не тільки на розвиток комунікативних та лінгвістичних компетентностей здобувачів, але й реалізацію здоров'язбережувальної діяльності в сучасному освітньому середовищі. У статті обґрунтовується необхідність побудови структурно-функціональної моделі здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови. Ця модель представлена як рівнева система, що включає низку взаємодетермінованих компонентів: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, гносеологічний, діяльнісний, комунікативний та рефлексивний. Наведено опис компонентів моделі та їхню характеристику. Відповідна структурно-функціональна модель покладена в основу визначення діагностичних критеріїв аналізу рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. За допомогою розробленої системи критеріально-вимірального інструментарію можна оцінити рівень

сформованості як окремих компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача, так і оцінити її рівень загалом.

Ключові слова: *здоров'язбережувальна компетентність, мотивація здоров'язбережувальної діяльності викладача, емоційно-вольова регуляція, рефлексія, емоційна стійкість.*

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Василюк О., 2024

Вступ. Трансформація сучасної освітньої парадигми передбачає впровадження компетентнісного підходу як основи для оцінювання результативності освітньої діяльності та висуває нові вимоги до майбутнього фахівця. Євроінтеграційні вектори зміни освітньої парадигми підвищують значущість оновлення процесу підготовки висококваліфікованих викладачів іноземної мови, здатних до ефективної професійної самореалізації та імплементації здоров'язбережувальних технологій в умовах безпечного освітнього середовища. Серед величезного спектра компетентностей окремо можна виділити здоров'язбережувальну компетентність викладача іноземної мови як інтегративну професійно-особистісну якість, що забезпечує охорону життя та здоров'я, формування культури здорового й безпечного способу життя суб'єктів освітнього процесу. У зростаючих тенденціях загрози фізичному та психічному благополуччю людини найважливішим вектором зміни ціннісних орієнтацій світової спільноти найважливіших стає здоров'я і життя, що відображено у Європейській програмі роботи, 2020–2025: Спільні дії для міцнішого здоров'я (Європейська програма роботи, 2020–2025).

Соціальна політика України та реформування закладів вищої освіти свідчать, що стратегічним напрямом загальнодержавного значення є зміцнення здоров'я молоді та формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів як пролонгованої місії збереження і відновлення саногенного потенціалу підростаючого покоління. У концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» цілісно виокремлений домінуючий вектор збереження та зміцнення фізичного,

психічного, соціального здоров'я і благополуччя молоді. Ця концепція декларувала процес інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітню практику. За представленими статистичними даними, якісні та кількісні показники здоров'я у здобувачів освіти в період навчання знижуються у 4 рази, тим самим майже 80 % учнів у процесі навчання має відхилення у стані здоров'я. Слід зазначити, що актуалізація дистанційного навчання в умовах епідеміологічних процесів та військових дій значно підвищили впливи ризикових чинників і загальний рівень здоров'я особистості. Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) у процесі моніторингу за станом здоров'я та благополуччя населення встановила, що більшість захворювань дітей має дидактогенну природу (дидактичні неврози, стреси, перевантаження, стомлення учнів), тобто опосередковано викликана зниженням здоров'язбережувальної ресурсності освітнього середовища (Там само, URL: <https://iris.who.int/>). Відповідно основним завданням сучасного освітнього простору стає формування не тільки життєвої компетентної особистості, яка володіє знаннями та вміє застосовувати їх у житті, але й розвиток здоров'язбережувальної компетентності як здатності свідомо діяти у стресогенних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, підтримувати своє здоров'я на належному рівні, надавати опір негативним впливам. Національного значення набуває потреба розробки комплексної системи розвитку здоров'язбережувальної компетентності усіх суб'єктів освітнього процесу (Рибалко та ін., 2019).

З позиції компетентнісного підходу сучасний викладач покликаний реалізувати «людиноформуючу» місію, пов'язану, зокрема, зі збереженням і зміцненням здоров'я як інтегральної та неперехідної цінності окремої людини й суспільства загалом. Це висуває до педагога особливі вимоги, виражені в тому числі й у сформованості в нього здоров'язбережувальної компетентності, затребуваної на професійному рівні, і гарантує перенесення відповідної компетентності в будь-яку сферу його життєдіяльності (Там само, 2019). Водночас сучасні тенденції розвитку теорії та практики потребують розробки й

апробації психодіагностичного інструментарію, спрямованого на системний моніторинг розвитку здоров'язбережувальної компетентності викладача на різних етапах його професійного становлення та самореалізації.

Мета дослідження — критеріальний аналіз компонентів, визначення психодіагностичних мішеней здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови

Результати. У процесі аналізу та синтезу теоретичних підходів різних вчених визначено опис і структурні компоненти здоров'язбережувальної компетентності сучасного викладача. Так, О. Антонова та Н. Поліщук розглядають здоров'язбережувальну компетентність як інтегральну якість особистості, що проявляється у здатності й готовності до здоров'язбережувальної діяльності та ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного й духовного здоров'я — власного та оточення (Антонова О. Є., Поліщук Н. М., 2016). Своєю чергою, Н. Поліщук також наголошує на важливості розвитку діагностичних і проєктивних вмінь викладача з метою визначення зміни стану здоров'я та імплементації у професійну діяльність вчителя програм збереження здоров'я свого й учнів (Там само, 2016). Дослідники Л. Сущенко та Н. Белікова в структурі здоров'язбережувальної компетентності освітян пропонують виокремити мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти (Белікова Н. О., Сущенко Л. П., 2009), які, на думку Н. Башавець, забезпечують високий рівень майстерності здійснення здоров'язбережувальної діяльності (Башавець Н. А., 2013). У структурі компетентності, що забезпечує ефективність реалізації здоров'язбережувальних технологій, Л. Ващенко та О. Локшина пропонують виокремити міжособистісну, соціальну й міжкультурну компетенції, що акумулюють знання, як бути здоровою та соціально активною особистістю, формуючи культуру пошуку, культуру праці, захопленість, дослідницький стиль, упевненість, самостійність, ініціативність, творчість (Веретенко Т., Лехолетова М., 2017). Враховуючи динамічність та стресогенність професії вчителя, Д. Воронін визначає

здоров'язбережувальну компетентність як динамічну рису особистості, що активізується в процесі організації і регуляції здоров'язбережувальної діяльності, а також дає змогу зберігати та реалізовувати особистісні здоров'язбережувальні позиції у несприятливих умовах, виходячи з особисто усвідомлених і засвоєних моральних норм та принципів, а не за рахунок зовнішніх сил (Воронін Д. Є., 2006). У науковому дослідженні М. Лехолетова узагальнює дослідження науковців (Антонова О., Поліщук Н., Башавець Н., Белікова Н., Сущенко Н., Веретенко Т.) і визначає здоров'язбережувальну компетентність педагога крізь призму наявності у структурі особистості емоційної стійкості, високої працездатності, здатності протистояти емоційним перенавантаженням і готовності самовдосконалювати власне здоров'я та створювати здоров'язбережувальне середовище у професійній діяльності (Веретенко Т., Лехолетова М., 2017). Здоров'язбережувальна компетентність викладача іноземної мови реалізується через «здоров'язберігаючу професійну діяльність педагога» як сукупність принципів, засобів, методів, прийомів педагогічної роботи вчителя, які, доповнюючи традиційні технології навчання та виховання, наділяють їх ознаками здоров'язбереження (Іонова О., Лукьянова Ю., 2009).

У структурі особистості викладача професійна діяльність здійснюється шляхом інтеграції п'яти груп професійних умінь: гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаційні, комунікативні вміння. З позиції здоров'язбережувальної діяльності ці вміння дають змогу створити безпечний, розвивальний освітній простір.

Гностичні вміння належать до сфери знань педагога, виражаються в умінні добувати, поповнювати й розширювати свої знання. Високий ступінь сформованості гностичних умінь з погляду реалізації здоров'язбережувальної компетентності виявляється в навичках та потребах систематично поповнювати й розширювати знання про здоров'я, закономірності вікового розвитку дітей, фізіолого-гігієнічні засади нормування факторів освітнього середовища, засоби, принципи, методи й форми здоров'язбережувальної діяльності в умовах

освітнього закладу шляхом самоосвіти, вивчення інноваційного українського та закордонного досвіду.

Проектувальні вміння включають уявлення про перспективні завдання навчання і виховання, а також про стратегії та способи їх досягнення з позицій здоров'язбереження. Ступінь сформованості аналізованої групи умінь визначається за вмінням планувати окреме заняття та систему занять відповідно до психогігієнічних, психолого-педагогічних, навчально-організаційних чинників нормування освітнього середовища й організації навчально-виховного процесу.

Конструктивні вміння — це можливості педагогом конструювати своєї діяльності й активності учнів. Виражаються у виборі оптимальних прийомів й інноваційних способів навчання, доборі та дозуванні навчального матеріалу, вмінні вибрати форми роботи, визначити характер керування навчальним процесом. Ступінь сформованості аналізованої групи умінь визначається за вмінням добирати оптимальні засоби, методи, прийоми, форми навчання з урахуванням принципів безпечного, екологічного, здоров'язбережувального освітнього середовища.

Організаторські вміння — це система умінь педагога організувати власну діяльність й активність учнів. Рівень сформованості організаційних умінь визначається за вмінням організувати свою діяльність та діяльність учнів з метою реалізації наміченої програми заняття з дотриманням принципів здоров'язбереження.

Комунікативні вміння — це здатності до спілкування, що специфічним чином виступають у сфері педагогічної взаємодії, пов'язаної з навчанням і вихованням дітей. Виділяють три групи базових комунікативних умінь педагога: уміння міжособистісної комунікації; вміння сприймати та розуміти одне одного; вміння міжособистісної взаємодії. У контексті здоров'язбереження комунікативні вміння вчителя повинні забезпечити зниження конфліктогенності, формування почуття психологічної захищеності дитини, довіри їй до світу, радість існування, всебічний розвиток, тобто створення сприятливого

психологічного клімату в процесі навчально-виховної діяльності.

Для побудови моделі психодіагностичних мішеней та вибору засобів визначення рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови необхідно виявити її структурні компоненти крізь призму особливостей професійної діяльності. На підставі аналізу компонентів структур компетентності, представлених у науковій літературі, структурі здоров'язбережувальної компетентності викладача нами виділено такі компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, гносеологічний, діяльнісний, комунікативний та рефлексивний (Василюк О., 2023). Особливість кожного з них полягає в суб'єкт-суб'єктній внутрішньо-зовнішній орієнтованості. Тому в компонентах умовно виділяються два пласти: зовнішній, спрямований на включення елементів здоров'язбереження у власну практичну діяльність з метою збереження та поліпшення здоров'я учнів, і внутрішній, пов'язаний з переосмисленням цінностей здоров'я взагалі й щодо власного «Я» як у професійному, так і загальножиттєвому аспектах.

Ціннісно-мотиваційний компонент включає усвідомлення здоров'я як життєвої та професійної значущої цінності, спонукання до здобуття знань, вироблення корисних навичок, вивчення власного здоров'я та контроль за його станом, прагнення до досягнення високих результатів у сфері здоров'язбереження, ціннісне ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, контроль за станом здоров'я учнів, формування та реалізацію потреби учня у розвитку й збереженні здоров'я, формування позитивного ставлення до підтримки фізичного та ментального благополуччя.

Когнітивний компонент передбачає оволодіння майбутнім педагогом системою знань зарубіжного й українського досвіду про здоров'язбереження, професійне здоров'я та здоров'я в цілому, розширення і доповнення цих знань. Його основою є знання про функції, принципи і зміст майбутньої діяльності викладача іноземної мови з урахуванням останніх інновацій у цій галузі, вимог професійного стандарту, розуміння здоров'я як інтеграційної цінності й усвідомлення необхідності оволодіння технологіями здоров'язбереження,

здоров'я розвитку.

Гносеологічний компонент включає пізнавальні здатності й здатності до застосування цифрових технологій, необхідні для отримання та поглиблення знань у сфері здоров'язбереження, набуття досвіду здоров'язбережувальної діяльності.

Діяльнісний компонент характеризується проявом самостійності у процесі особистісного здоров'язбереження, розвитком індивідуальних способів та стилів індивідуальних програм здоров'язбереження, розвитком умінь організовувати власну діяльність й активність учня. Цей компонент здоров'язбережувальної компетентності актуалізує такі групи умінь, як:

- прогностичні (включення здоров'язбереження як домінуючого компонента цілепокладання професійної діяльності на всіх її рівнях з урахуванням індивідуального та соціального здоров'я);
- інформаційні (уміння включати у майбутню діяльність вчителя іноземної мови знання про здоров'я як обов'язковий критерій благополуччя людини й умову її успішної самореалізації, адаптовані до конкретної ситуації, віку та індивідуальних особливостей здобувачів);
- проєктивні (визначення шляхів, способів, форм і методів впровадження елементів здоров'язбереження в процес вивчення іноземної мови);
- аналітичні (уміння аналізувати, осмислювати професійну дійсність з точки зору оцінки її здоров'язбережувального потенціалу та/або небезпеки й визначати шляхи її вдосконалення);
- соціально-комунікативні (організація діалогу зі здобувачем для оцінки стану його здоров'я; толерантність та конфіденційність оцінки здоров'я й перспектив його збереження; контакт з іншими суб'єктами освітнього процесу з метою профілактичної діяльності та закріплення здоров'язбережувальних наративів у суспільному просторі);
- організаційні (розвиток особистої мотивації і потреб здобувачів у реалізації здоров'язбережувальних заходів, вивчення можливостей та особливостей свого здоров'я, мобілізація емоційно-вольових ресурсів

щодо закріплення позитивних й усунення негативних норм поведінки).

Комунікативний компонент включає здатність організувати і підтримувати здоров'язбережувальний настрій, вміння керувати своїми емоціями у процесі спілкування, отримувати й передавати навчальну інформацію про здоров'я, ділитися досвідом ведення здорового способу життя іноземною мовою в різних ситуаціях і з різними співрозмовниками та аудиторією слухачів.

Рефлексивний компонент поєднує три види рефлексії: елементарну (аналіз власного здоров'я, здоров'язбережувальної діяльності та поведінки на вітальному рівні), філософську (свідомість в єдності соціального та особистісного значення здоров'язбереження) і теоретичну (осмислення накопиченого багажу практичних знань та вмінь з метою реалізації здоров'язбережувальних програм в освітньому середовищі).

Оскільки здоров'язбережувальна компетентність розглядається у двох аспектах — особистісному та професійному, то щодо останнього вона виконує ще й профілактичну, корекційну й адаптаційну функції. Водночас, аналізуючи критеріальну структуру здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови, важливим є визначення рівневої складової сформованості кожного компонента (*табл. 1*).

Таблиця 1

**Рівнева складова компонентів здоров'язбережувальної компетентності
майбутнього викладача іноземної мови**

Структурний компонент ЗК	Рівень сформованості ЗК		
	Високий	Середній	Низький
Ціннісно-мотиваційний	- глибоке усвідомлення здоров'я як життєво та професійно значущої цінності; - цілеспрямоване, усвідомлене спонукання до здобуття знань, вироблення корисних звичок,	- на середньому рівні сформовано усвідомлення здоров'я як життєво і професійно значущої цінності; - внутрішнє свідоме спонукання до здобуття знань, вироблення	- усвідомлення здоров'я як життєво та професійно значущої цінності майже не виявлено в ієрархії цінностей; - низькою мірою розвинене внутрішнє свідоме спонукання до здобуття знань,

	<p>вивчення власного здоров'я та контроль за його станом;</p> <ul style="list-style-type: none"> - активна цілеспрямованість щодо досягнення високих результатів у сфері здоров'язбереження; - яскраво виражене ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я здобувачів; - формування та реалізація потреби у збереженні здоров'я здійснюється на високому рівні 	<p>корисних звичок, контроль за станом здоров'я має несистематичний характер;</p> <ul style="list-style-type: none"> - прагнення досягти високих результатів у сфері здоров'язбереження виражено недостатньо; - ціннісне ставлення до власного здоров'я та здобувачів не яскраво виражено; - формування та реалізація потреби у розвитку та збереженні здоров'я має стихійний характер 	<p>вироблення корисних звичок, низький рівень моніторингу власного здоров'я та благополуччя;</p> <ul style="list-style-type: none"> - слабо виражене прагнення досягти високих результатів у сфері здоров'язбереження; - ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я здобувачів не сформовано; - формування та реалізація потреби у розвитку та збереженні здоров'я не здійснюються
Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> - на високому рівні володіє системою знань про здоров'язбереження і здоров'я в цілому, способи підвищення рівня здоров'я; - має широкий обсяг знань зарубіжного та українського досвіду в галузі здоров'язбереження; - має знання про професійне здоров'я, його специфіку на високому рівні; - вміє розробляти та реалізовувати ефективні програми здоров'язбереження і здійснювати їх моніторинг на високому рівні; - володіє в повному обсязі знаннями про індивідуальні та загальні вікові особливості організму 	<ul style="list-style-type: none"> - оволодіння системою знань про здоров'язбереження, способи підвищення рівня здоров'я здійснюється стихійно та несистематично; - знання зарубіжного та українського досвіду в галузі здоров'язбереження поверхневі; - має знання про професійне здоров'я, його специфіку на середньому рівні; - розробка та реалізація програм здоров'язбереження та їх моніторинг здійснюються поверхнево; - недостатньо добре обізнаний про індивідуальні та загальні вікові особливості організму 	<ul style="list-style-type: none"> - знання про здоров'язбережувальні технології, способи підвищення рівня здоров'я та благополуччя несистематизовані; - слабо представлені знання зарубіжного та українського досвіду в галузі здоров'язбереження; - має знання про професійне здоров'я, його специфіку на низькому рівні; - розробка та реалізація програм здоров'язбереження та їх моніторинг не здійснюються; - знання про індивідуальні та загальні вікові особливості організму поверхневі
Гносеологічний	<ul style="list-style-type: none"> - проявляє яскраво виражену активність у пошуку, розширенні, доповненні 	<ul style="list-style-type: none"> - потреба в пошуку, розширенні, доповненні інформативної бази про 	<ul style="list-style-type: none"> - пізнавальна потреба у пошуку, розширенні, доповненні інформативної бази інноваційних

	інформативної бази про інноваційні здоров'язбережувальні технології	здоров'язбережувальні технології представлена недостатньо	здоров'язбережувальних технологій не виражена
Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> - висока інтенсивність прояву самостійної діяльності в процесі здоров'язбереження, що супроводжується постійним самоконтролем; - значною мірою розвинені індивідуальні способи й стилі здоров'язбереження; - вміння щодо збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я здобувачів розвинені на високому рівні; - високо розвинені конструктивні вміння, вміння організувати власну діяльність та навички стимулювання активності здобувачів (вибір оптимальних прийомів, форм, матеріалу); - наповнює навчальний контент сучасними здоров'язбережувальними технологіями 	<ul style="list-style-type: none"> - у стандартних ситуаціях активно проявляє самостійність у процесі реалізації технологій здоров'язбереження; - індивідуальні способи і стилі здоров'язбереження вимагають доопрацювання та вдосконалення; - вміння щодо збереження та зміцнення власного здоров'я і здоров'я здобувачів розвинені слабо; - необхідне вдосконалення конструктивних умінь, умінь організувати власну діяльність та стимулювати активність здобувачів (вибір оптимальних прийомів, форм, матеріалу) 	<ul style="list-style-type: none"> - самостійність у процесі реалізації технологій здоров'язбереження проявляється рідко; - індивідуальні способи та стилі здоров'язбереження не виражені; - вміння щодо збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я здобувачів не розвинені; - конструктивні вміння, вміння організувати власну діяльність та стимулювати активність здобувачів (вибір оптимальних прийомів, форм, матеріалу) не виражені
Комунікативний	<ul style="list-style-type: none"> - яскраво виражена здатність організувати і підтримувати здоров'язбережувальні й настрій; - успішно керує своїми емоціями в процесі спілкування зі здобувачами; - володіє навичками та технологіями отримання та передачі інформації про здоров'я на високому рівні; - систематично та 	<ul style="list-style-type: none"> - здатність організувати і підтримувати здоров'язбережувальні й настрій має непостійний характер; - прагне керувати своїми емоціями у процесі спілкування з учнями, проте не володіє достатньо розвинутими навичками регуляції комунікативним процесом; - необхідно вдосконалювати та 	<ul style="list-style-type: none"> - здатність організувати і підтримувати здоров'язбережувальні настрій має ситуативний характер; - не прагне керувати своїми емоціями у процесі спілкування зі здобувачами; - вміння отримувати та передавати навчальну інформацію про здоров'я розвинене слабо; - прищеплення інтересу здобувачів до різних форм здоров'язбереження не виявляється;

	ефективно здійснюється прищеплення інтересу у здобувачів до різних форм здоров'язбереження; - активно здійснюється передача досвіду здоров'язбереження	добробляти вміння отримувати та передавати інформацію про здоров'я; - прищеплення інтересу до різних форм здоров'язбереження має непостійний характер; - передача досвіду здоров'язбереження вимагає систематизації і вдосконалення	- не прагне передачі здоров'язбережувального досвіду здобувачам
Рефлексивний	- володіння навичками самоаналізу ефективності реалізації здоров'язбережувальних технологій представлено на високому рівні; - самооцінювання власного здоров'я та благополуччя має систематичний характер; - усвідомлення соціального та особистісного значення здоров'язбереження перебуває на високому рівні; - осмислення накопиченого багажу практичних знань та умінь з інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес здійснюється цілеспрямовано та систематично	- володіння навичками самоаналізу ефективності реалізації здоров'язбережувальних технологій представлено на середньому рівні; - самооцінювання власного здоров'я та благополуччя здійснюється несистематично та стихійно; - усвідомлення соціального та особистісного значення здоров'язбереження перебуває на середньому рівні; - осмислення накопиченого багажу практичних знань та умінь з інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес здійснюється ситуативно	- володіння навичками самоаналізу ефективності реалізації здоров'язбережувальних технологій представлено на низькому рівні; - самооцінювання власного здоров'я та благополуччя не здійснюється; - усвідомлення соціального та особистісного значення здоров'язбереження перебуває на низькому рівні; - осмислення накопиченого багажу практичних знань та умінь з інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес не проводиться

Відповідна рівнева структурно-функціональна модель здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови дає змогу визначити методологічні підходи, зміст діяльності майбутнього вчителя з виявлення цінностей, потреб, мотивів здоров'язбережувальної діяльності; сформулювати знання, необхідні для імплементації інноваційних здоров'язбережувальних технологій в освітню практику; створити умови для

практичного відпрацювання саногенних умінь і навичок, розвитку необхідних якостей особистості майбутнього викладача; дібрати комплекс форм, методів, технологій, засобів, необхідних для формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови. Також модель відображає основні компоненти моніторингу та психодіагностичні мішені оцінки розвитку здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

Обговорення. З метою моніторингу динаміки рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови згідно з розробленими критеріями, рівнями та показниками доцільно застосовувати такий діагностичний мінімум, орієнтований на аналіз діагностичних мішеней відповідно до структурно-функціональної моделі компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладача (табл. 2).

Таблиця 2

Діагностичний мінімум «Оцінка сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови»

Компонент ЗК	Методика	Діагностичні мішені
Ціннісно-мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> - анкета на вивчення стану сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови; - «ціннісні орієнтації» М. Рокіча; - шкала оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності А. Кареліна у модифікації Т. Осадченко; - методика «Виявлення мотивації професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації О. Реана); - методика «Визначення життєвих цінностей особистості “Must-test П. Іванова, Є. Колобова”»; - методика діагностики мотивації особистості до успіху Т. Елерса 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка мотивації ставлення майбутніх викладачів іноземної мови до формування здоров'язбережувальної компетентності у процесі професійної підготовки; - оцінка ставлення до здоров'я особистості як до найвищої цінності; - визначення рівня сформованості позитивної мотивації на здійснення здоров'язбережувальної діяльності; - оцінка вмотивованості на досягнення успіху в майбутній професійній діяльності, спрямованої на розвиток культури здоров'язбереження

Компонент ЗК	Методика	Діагностичні мішені
Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з фахових освітніх компонентів; - проєктивна методика «Незакінчене речення»; - тест на визначення рівня знань про здоров'я (Язловецький, Шерета, Турчак, 2004) 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка сформованості системи знань про основні поняття здоров'язбережувальної діяльності, саногенний потенціал особистості, індивідуальні та психолого-педагогічні детермінанти, що впливають на реалізацію здоров'язбережувальних технологій; - оцінка сформованості уявлень про сучасні здоров'язбережувальні технології в освітньому просторі
Гносеологічний	<ul style="list-style-type: none"> - оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з фахових освітніх компонентів; - оцінювання цифрової компетентності педагога з використанням інструментів Європейської рамки цифрової компетентності викладачів 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка сформованості пізнавальних здатностей і здатності до застосування цифрових технологій, необхідних для здобуття та поглиблення знань у сфері здоров'язбереження і набуття досвіду здоров'язбережувальної діяльності
Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> - практичні кейси; - методика визначення стилю керівництва навчальною діяльністю учнів у навчально-виховному процесі (адаптована методика І. Кулагіної); - методика оцінки рівня творчого потенціалу особистості; - тест Дж. Гілфорда і М. Салівена для діагностики соціального інтелекту; - методика «Практичний інтелект» Р. Стернберга й Е. Григоренко для діагностики практичного інтелекту; - методики на визначення складових емоційного інтелекту: багатофакторна шкала MSCEIT (Mayer — Salovey — Caruso Emotional Intelligence Test) Дж. Месра, П. Селовея, Д. Карузо, EQ-1 анкета Р.Барона, методики «мультицінок» (EI-360) Дж. Пауліу-Фрай; - методика діагностики особистості молодого вчителя, майбутнього вчителя В. Радула; - тест професійної спрямованості особистості (Дж. Голланда); - методика оцінювання способів реагування в конфліктних ситуаціях (автор К. Н. Томас, адаптація 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка рівня сформованості практико-орієнтованих навичок інтеграції здоров'язбережувальних технологій у майбутню професійну ситуацію; - визначення рівня розуміння творчої природи професійно-педагогічної діяльності та здатності ініціювати прояви творчості у процесі педагогічної здоров'язбережувальної діяльності; - оцінка рівня сформованості соціального, емоційного та практичного інтелекту; - аналіз індивідуальних способів і стилів здоров'язбережувальної діяльності та конструктивного подолання стресогенних і конфліктних ситуацій; - визначення рівня емоційної стійкості в процесі подолання впливу стресогенних чинників у професійній діяльності; - оцінка рівня сформованості саморегуляції; - моніторинг рівня невротизації та тривожності особистості з метою виявлення і попередження прояву

Компонент ЗК	Методика	Діагностичні мішені
	<p>Н. В. Гришиної);</p> <ul style="list-style-type: none"> - багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність»; - методика діагностики типу емоційної реакції на вплив стимулів навколишнього середовища В. В. Бойка; - методика діагностики рівня невротизації Л. І. Вассермана; - методика «Шкала тривожності» Тейлора; - методика «Шкала психологічного стресу PSM-25»; - методика «Діагностика сформованості емоційної саморегуляції людини» (С. А. Поліщук); - опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки»; - методика дослідження вольової саморегуляції А. Зверькова та Є. Ейдмана 	<p>негативних емоційних станів, що ускладнюють процес формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача</p>
Комуникативний	<ul style="list-style-type: none"> - методика виявлення рівня комунікативних і організаторських здібностей (КОС); - методика вивчення рівня комунікативного контролю (М. Шнайдер); - діагностика комунікативної толерантності (за В. В. Бойко) 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка рівня сформованості комунікативних та організаційних навичок; - визначення рівня комунікативного контролю та толерантності в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів
Рефлексивний	<ul style="list-style-type: none"> - методика визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії О. Калашнікової; - методика визначення здатності педагога до емпатії І. Юсупова; - методика самооцінки рівня онтогенетичної рефлексії; - методика діагностики рефлексивності (А. Карпова, В. Пономарьова) 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка рівня сформованості рефлексивності та здатності до емпатії в майбутній професійно-педагогічній здоров'язбережувальній діяльності; - визначення рівня самооцінки й самоаналізу в процесі реалізації здоров'язбережувальної діяльності

Сформованість здоров'язбережувальної компетентності може відповідати трьом рівням: орієнтаційному, процесуальному, рефлексивному. Вони визначаються за допомогою пакета представлених діагностичних методик відповідно до науково-обґрунтованих критеріїв і показників (Бойко Т., 2013; Москальова А., Москальов М., 2013; Поліщук С., 2021; Шевенко А., 2023).

Таким чином, діагностичними критеріями сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови в нашому дослідженні є взаємодетерміновані компоненти в її структурі:

1) діагностика ціннісно-мотиваційного компонента передбачає аналіз задоволеності професійною діяльністю, пізнавального інтересу до здоров'язбережувальної діяльності, ціннісних орієнтацій, вираженості мотивації на досягнення успіху;

2) діагностика когнітивного компонента передбачає аналіз теоретичних знань вчителя про саногенний потенціал особистості, інноваційні здоров'язбережувальні підходи в освітньому просторі;

3) діагностика гносеологічного компонента передбачає аналіз пізнавальних здатностей та здатностей до застосування цифрових технологій, необхідних для здобуття та поглиблення знань у сфері здоров'язбереження та набуття досвіду здоров'язбережувальної діяльності;

4) діагностика діяльнісного компонента полягає у виявленні рівня сформованості умінь, необхідних для здійснення здоров'язбережувальної діяльності (гностичних, проєктувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних);

5) діагностика комунікативного компонента спрямована на визначення рівня сформованості комунікативних та організаторських здібностей, толерантності й комунікативного контролю особистості викладача в процесі трансляції здоров'язбережувальних технологій та принципів в освітньому просторі;

6) діагностика рефлексивного компонента передбачає дослідження двох основних сфер реалізації рефлексивних процесів: аналіз власного мислення, свідомості, діяльності, особистості, з одного боку, та аналіз змісту свідомості іншої людини, міркування за неї, розуміння її позиції та мотивів, з іншого.

За допомогою розробленої системи критеріально-вимірювального інструментарію можна оцінити рівень сформованості як окремих компонентів здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача, так і її рівень

загалом. Представлений діагностичний мінімум характеризується наявністю інваріантної (конкретна мета; принципи) та варіативної (засоби досягнення основних і проміжних завдань) складових. Описана модель цілісна, оскільки всі зазначені компоненти взаємопов'язані між собою, несуть певне смислове навантаження та працюють на кінцевий результат — визначення рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутнього викладача іноземної мови.

Список використаних джерел

- Антонова О. Є., Поліщук Н. М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів: моногр. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 248 с.
- Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 120–122.
- Белікова Н.О., Сущенко Л.П. Термінологія напряму підготовки «Здоров'я людини»: навч. посіб. Київ: Козарі, 2009. 182 с.
- Веретенко Т., Лехолетова М. Змістові характеристики здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2017. № 2 (66). С. 20–40.
- Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Херсон, 2006. 199 с.
- Діагностувальні методики / укладач Т. В. Бойко. Чернігів : ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2013. 40 с.
- Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: кол. моногр. / за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль: Осадца В.М., 2019. 400 с.
- Європейська програма роботи, 2020–2025: Спільні дії для міцнішого здоров'я. Копенгаген: Європейське регіональне бюро ВООЗ, 2021. 64 с. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/345924/WHO-EURO-2021-1919-41670-59496-ukr.pdf> (дата звернення: 22.01.2023).
- Іонова О. М., Лукьянова Ю.С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 1. С. 69–72.
- Москальова А. С., Москальов М.В. Методи психодіагностики в навчально-виховному процесі : навч. посіб. 2013. 360 с.
- Поліщук С. А. Діагностика сформованості емоційної саморегуляції людини. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія:*

Психологічні науки. 2021. Вип. 1. С. 118–124.

- Шевенко А. М. Методичне забезпечення відбору учнівської молоді до вищих навчальних закладів педагогічного профілю: метод. рек. Київ, 2016. 157 с.
- Василюк О. М. Структура здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 87. С. 105–109. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.87.18>.

References

- Antonova, O. Ye., & Polishchuk, N. M. (2016). *Pidhotovka vchytelia do rozvytku zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti uchniv : monohrafiia*. Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka.
- Bashavets, N. A. (2013). *Zdoroviazberezhualna kompetentnist maibutnoho fakhivtsia yak osnova yoho kultury*. *Nauka i osvita*, 1-2, 120–122.
- Bielikova, N. O., & Sushchenko L. P. (2009). *Terminolohiia napriamu pidhotovky «Zdorovia liudyny» : navch. posib*. Kyiv : Kozari.
- Veretenko, T., & Lekholetova, M. (2017). *Zmistovi kharakterystyky zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv*. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohiiiu*, 2(66), 20–40.
- Voronin, D. Ye. (2006). *Formuvannia zdoroviazberihaiuchoi kompetentnosti studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv zasobamy fizychnoho vykhovannia : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07*. Kherson.
- Boiko, T. V. (uklad.). (2013). *Diahnostovalni metodyky*. Chernihiv : ChNPU imeni T.H. Shevchenka.
- Rybalk L. M. (red). (2019). *Zdoroviazberezhualni tekhnolohii v osvitnomu seredovysshchi : kolektyvna monohrafiia*. Ternopil : Osadtsa V. M.
- Yevropeiska prohrama roboty, 2020–2025: *Spilni dii dlia mitsnishoho zdorovia*. Kopenhagen: Yevropeiske rehionalne biuro VOOZ, 2021. 64 s. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/345924/WHO-EURO-2021-1919-41670-59496-ukr.pdf>.
- Ionova, O. M., & Lukianova, Yu. S. (2009). *Zdoroviazberezhennia osobystosti yak psykholoho-pedahohichna problema*. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 1, 69-72.
- Moskalova, A. S., & Moskalov, M. V. (2013). *Metody psykhdiahnostyky v navchalno-vykhovnomu protsesi : navch. posib*. Kyiv.
- Polishchuk, S. A. (2021). *Diahnostyka sformovanosti emotsiinoi samorehuliatsii liudyny*. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia «Psykholohichni nauky», 1*, 118-124.
- Shevenko, A. M. (2016). *Metodychne zabezpechennia vidboru uchnivskoi molodi do vyshchykh navchalnykh zakladiv pedahohichnoho profilu : metod. rek*. Kyiv.
- Vasyliuk, O. M. (2023). *Struktura zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti maibutnykh vykladachiv inozemnoi movy*. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u*

vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh, 87, 105-109. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.87.18>.

Psychodiagnostic determinants (criteria) of the determined level of formation of health and safety competence of future speakers of foreign language

Olena Vasilyuk, <https://orcid.org/0000-0003-1821-347X>, graduate student, Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work Alfred Nobel University, Sicheslavska Naberezhna St, 18, Dnipro, Ukrain, 49008, o.m.vasyliuk2021@gmail.com

The current school gives priority to a competent approach, which plays an important role in the conceptual changes that are taking place in the field of lighting. The current highly qualified fakhivets, who have mastered the educational program, are guilty of a mother of low competencies, which is typical for other types of activities. Among them is the health-care competence of the teacher, as an integrative professional-special skill that ensures the protection of life and health, the formation of a culture of healthy and safe way of life for subjects of the educational process. In the minds of European integration of the modern world, the contribution of foreign language, which is oriented not only towards the development of communicative and linguistic competencies of workers, but also and on the implementation of health-care activities in the current world environment. In statistics, there is a need for a structural-functional model of health-care competence of the future input of foreign language. This model is presented as a central system, which includes a number of mutually deterministic components: value-motivational, cognitive, epistemological, active, communicative and reflective. A description of the model components and their characteristics is provided. A similar structural-functional model is used as the basis for developing diagnostic criteria for analyzing the level of formation of health and safety competence of a future reader of a foreign language. With the help of a fragmented system of criterion-visual tools, it is possible to evaluate the level of formation of both other components of the health-careful competence of the next generation, and also evaluate the level of the preparation.

Keywords: *health-care competence, motivation for health-care and contribution, emotional-volitional regulation, reflection, emotional stability.*

*Стаття надійшла до редакції: 21.01.2024 р.
Прийнято до друку: 21.03.2024 р.*